

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Коробки Іллі Миколайовича
на тему «Толерантність до невизначеності як психологічний ресурс
суб'єктивного благополуччя молоді», представлену на здобуття
наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні
та поведінкові науки за спеціальністю 053 – Психологія

Актуальність дисертаційної роботи. Сучасний стан суспільства в умовах війни відображає різні форми прояву ставлення до невизначеності в життєвому досвіді молоді. Особливої дослідницької уваги вимагають особистісні ресурси подолання негативного впливу невизначеності на суб'єктивне благополуччя молоді. Динамічність та безперервність процесу формування психологічних ресурсів суб'єктивного благополуччя молоді потребує оновлених форм фіксації та діагностики специфічних особистісних диспозицій, утворюючи таким чином індивідуальну історію підвищення рівня толерантності до невизначеності. Інтенсивність цього процесу значною мірою підвищується в момент порушення сталого ходу повсякденного життя, що потребує відновлення переживання людиною позитивності свого існування. Вищенаведене підкреслює надзвичайну актуальність наукової роботи Коробки Іллі Миколайовича, мета якої виявити змістові аспекти та розробити теоретичну модель впливу толерантності до невизначеності на суб'єктивне благополуччя молоді.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційної роботи пов'язана з проблематикою науково-дослідної роботи відділу психології політико-правових відносин Інституту соціальної та політичної психології НАПН України в 2020-2022 рр. (державний реєстраційний номер 0120U000157) за темою «Психологічні чинники готовності індивідуальних і колективних суб'єктів до конструктивної поведінки у надзвичайних ситуаціях».

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дослідження оприлюднено автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та відображено у 9 одноосібних публікаціях, із яких 3 статті – у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України, які включені до міжнародної наукометричної бази; 1 стаття у міжнародному періодичному науковому виданні, яке входить до ОЕСР та/або Європейського Союзу та включене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Положення та ідеї викладені в роботі є науково обґрунтованими, самостійними. Аналіз тексту дисертаційної роботи та публікацій свідчить про дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. Посилання, зроблені в роботі оформлені належним чином, фактів порушень академічної доброчесності не встановлено.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертації обґрунтовано й відображено у висновках. Отримані здобувачем найбільш суттєві результати емпірично підтверджено, відповідають поставленій меті та завданням роботи та повною мірою висвітлено в опублікованих працях. Вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено багатоплановим теоретичним та емпіричним дослідженням проблеми, застосуванням комплексу методів, релевантних меті та завданням дослідження, апробацією і впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність.

Помітним теоретичним результатом є значне розширення базових концептів толерантності до невизначеності особистості в умовах війни, зокрема було уточнено зміст понять «суб'єктивне благополуччя», «психологічні ресурси», теоретична модель дослідження була доповнена концептом толерантності до невизначеності у його трактуванні як багатогранного явища, що охоплює різноманітне ставлення до невизначеності – від негативного – інтолерантного, до позитивного – толерантного, розглядається як властивість особистості на основі оцінок – від позитивних до негативних та осмислення невизначеності – як множинності можливостей чи загрози; емоційно (позитивно, нейтрально чи негативно) сприймати та поведінково реагувати на неї – уникати невизначеної ситуації чи змінювати її, що певним чином (негативно чи позитивно) позначатиметься на суб'єктивному благополуччі як інтегральному соціально-психологічному утворенні.

Це закладає підвалини майбутніх деталізованих досліджень у цій галузі та привертає увагу наукової спільноти на використання можливостей розвитку толерантності особистості до невизначеності як ресурсу суб'єктивного благополуччя особистості.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані в роботі результати можуть стати підґрунтям для створення програм психологічної підтримки молоді через психоедукацію, консультування, психокорекцію, психотерапію щодо розвитку їхньої здатності долати складнощі та актуалізовувати психологічні ресурси для підтримання свого благополуччя в умовах невизначеності і непередбачуваності. Суттєвим практичним здобутком використання моделі толерантності до невизначеності особистості можуть бути технології активізацію аналітичних та регулятивних ресурсів суб'єктивного

психологічного благополуччя особистості в умовах війни.

Оцінка змісту дисертації. Зміст дисертаційної роботи Коробки І.М. охоплює основні етапи науково-дослідницької роботи, що й відображено у трьох розділах, висновках до кожного з них та загальних висновках.

За результатами *теоретичного аналізу* здобувач чітко визначає сутність основних понять свого дослідження – суб'єктивного благополуччя та толерантності до невизначеності та зазначає, що в умовах соціальної нестабільності, непередбачуваності й невизначеності саме психологічні ресурси особистості постають своєрідними засобами трансформації сприйняття таких умов, ініціації поведінки й відповідно відіграють ключову роль в їх опануванні та підтриманні психологічного здоров'я та благополуччя. Відповідно висуває припущення, що в умовах невизначеності, особливо в сучасних реаліях життя, внаслідок війни, розв'язаної РФ проти України, толерантність до невизначеності може постати психологічним ресурсом суб'єктивного благополуччя студентської молоді.

Для вирішення завдань *емпіричної частини* дослідження автором, на основі аналізу й обґрунтування дослідницького інструментарію, розроблено програму емпіричного дослідження, яка передбачала поєднання кількісних та якісних методів в рамках кількох дослідницьких етапів, що дозволило, з одного боку, забезпечити логічну повноту дослідження, а з іншого, – найбільш повно репрезентувати принцип послідовного вивчення змістовно релевантних його феноменів. Зміст і процедуру емпіричної розробки проблеми в роботі розкрито через системну реалізацію низки взаємопов'язаних завдань в рамках двох концептуально і логічно узгоджених дослідницьких блоків – *констатувального* та *аналітичного* з різним рівнем складності вирішуваних завдань та способами отримання емпіричних даних.

Здобувач переконливо доводить доцільність використання *методик дослідження* толерантності/інтолерантності до невизначеності та суб'єктивного благополуччя студентської молоді, які є надійними, валідними та відповідають цілям і завданням дослідження. Застосування такого діагностичного інструментарію дозволило здобувачеві визначити особливості прояву толерантності до невизначеності залежно від характеристик вибіркової сукупності, розкрити особливості її зв'язку із компонентами суб'єктивного благополуччя студентської молоді, визначити за допомогою факторного аналізу систему інтегральних диспозицій суб'єктивного благополуччя студентської молоді та розкрити особливості прояву цих диспозицій, зумовлені характеристиками вибіркової сукупності.

Результатом дослідницьких пошуків постало визначення характеристик толерантності до невизначеності, які в умовах нестабільності й невизначеності

детермінують високий рівень суб'єктивного благополуччя та підтвердження припущення про толерантність до невизначеності в якості психологічного ресурсу суб'єктивного благополуччя студентської молоді, що є **новизною** цього дослідження. Автором доведено, що сутність толерантності до невизначеності як психологічного ресурсу суб'єктивного благополуччя молоді полягає у схильності молоді оцінювати невизначеність не як загрозу, а як множинності можливостей та вибору, сприймати невизначені, непередбачувані, й неструктуровані ситуації як такі, що кидають виклик; виявляти в таких ситуаціях позитивне чи хоча б нейтральне переживання, у здатності молодих людей проактивно реагувати в ситуаціях невизначеності та ефективно діяти й ухвалювати рішення в умовах неповної або суперечливої інформації, брати відповідальність за себе й своє життя.

Слід зазначити, що висновки дисертаційної роботи в повному обсязі відображають зміст трьох розділів дисертації, відповідають меті та доводять виконання завдань дослідження. Окрему увагу автор приділяє рекомендаціям щодо проведення інтерактивної роботи та індивідуальної роботи з студентами спрямованої на усвідомлення та активізації ресурсності толерантності до невизначеності студентської молоді, які об'єднали компоненти індивідуальної психологічної підтримки, консультування, лекцій, спрямованих на підтримку психологічного благополуччя студентів. Дисертант описує назви етапів, мету кожного з них та особливості застосування технологій, зокрема когнітивно-поведінкової терапії, що свідчить про практичний досвід дисертанта і представляє цінний науковий здобуток для практики психологічного супроводу студентської молоді.

Вагомим науковим здобутком Коробка Іллі Миколайовича, що свідчить про беззаперечну новизну результатів, є визначення характеристик толерантності до невизначеності, які в умовах невизначеності детермінують високий рівень суб'єктивного благополуччя студентської молоді як комплексу інтегральних диспозицій, емпіричного виявлення особливостей прояву толерантності до невизначеності та їх впливу на суб'єктивне благополуччя в умовах війни.

В роботі коректно представлено кількісні, соціально-демографічні та статеві-рольові характеристики вибірки, чітко й обґрунтовано описано процедуру проведення етапів емпіричного дослідження.

Оцінка достовірності наукових досліджень. Достовірність результатів дослідження забезпечено обґрунтуванням його основних положень; підбором методів, адекватних меті і завданням дослідження; наскрізним характером зв'язку між етапами дослідження, репрезентативністю вибірки, яка представлена 576 респондентів (з них - 478 осіб – жінки, 98 осіб – чоловіки); відповідністю

діагностичного інструментарію критеріям валідності та надійності, застосуванням методів математичної статистики для обчислювання отриманих емпіричних даних, апробацією результатів.

Дисертаційна робота була перевірена автоматизованим сервісом пошуку плагіату Unicheck. Використані ідеї, результати та тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Основні положення і результати дослідження було обговорено на ряді міжнародних та вітчизняних конференцій: Основні положення і результати дослідження було оприлюднено та обговорено на ряді наукових та науково-практичних заходах міжнародного та всеукраїнського рівня.

Публікації. Основний зміст роботи висвітлено у 9 публікаціях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях затверджених МОН України, 1 стаття у міжнародному науковому виданні, яке входить до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу, включеного до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 5 праць, що належать до матеріалів та тез конференцій.

Цим не вичерпується потенціал здійсненої наукової роботи. Ми маємо переконання, що теоретичні та методологічні засади, розроблені в дисертаційній роботі «Толерантність до невизначеності як психологічний ресурс суб'єктивного благополуччя молоді», розширять сферу застосування в програмах психологічній реабілітації, зокрема розвитку життєстійкості та ефективного опанування викликів сучасного життяздійснення; при створенні програм психологічного супроводу студентської молоді, навчальних курсів із консультативної психології; при кризовому консультуванні для підвищення професійної компетентності та посилення позиції в прикладному використанні технологій психологічного супроводу.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи дисертацію, вважаємо за доцільне висловити зауваження, коментарі та побажання дискусійного характеру:

1. В першому розділі дисертації бажано більш широко охарактеризувати визначеність/невизначеність такої сфери життя як «Охорона здоров'я» (за методикою Г. Павленко «Суб'єктивна оцінка визначеності сфер життя...»), оскільки це наразі актуально для молоді, як для чоловіків, так і для жінок, з певними вадами здоров'я в умовах мобілізації.

2. В представлених автором рекомендаціях щодо психологічної підтримки суб'єктивного благополуччя студентської молоді шляхом усвідомлення ресурсності толерантності до невизначеності бажано було б зробити акцент на необхідності спеціалізованої підготовки при застосуванні технологій

когнітивно-поведінкової терапії, а також виокремити певні напрямки психологічної підтримки, враховуючі отримані дані за різними параметрами.

3. Вважаємо, що було б доцільно на початку роботи зробити перелік умовних скорочень основних понять (толерантність, інтолерантність до невизначеності, суб'єктивне благополуччя, психологічне благополуччя та ін.), представлених в роботі, що зробило б текст більш лаконічним, без зайвих повторів.

Висловлені зауваження та коментарі не є категоричними та не впливають на загальну високу оцінку наукового дослідження, не знижують його актуальності та практичної значущості.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Коробки Іллі Миколайовича «Толерантність до невизначеності як психологічний ресурс суб'єктивного благополуччя молоді» – це самостійна, оригінальна, завершена наукова робота за актуальною темою, результати якої відповідають поставленій меті, мають наукову новизну й практичне значення.

Дисертація відповідає спеціальності 053 – Психологія, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023), а її автор, **Коробка Ілля Миколайович**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
лабораторії психології особистості
імені П.Р. Чамати Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України

Н.Волон **Наталія ВОЛОДАРСЬКА**

